

ÚJ KIHÍVÁSOK A HUMÁNSTRATÉGIÁBAN - VÁLSÁG ÉS VALÓSÁG

HORVÁTH BIANKA¹

Összefoglalás:

A hazai kis- és középvállalati szektor szereplői az **új feltételekhez való alkalmazkodással** igyekeznek feldolgozni a jelentősen változó gazdasági környezet hatásait. Az igazi kihívást véleményem szerint a strukturális és humán erőforrás területeket érintő változások jelentik. Amennyiben erre nem kerül sor, a nagyobb volumenű feladatokat csak kevés hazai cég lesz képes megpályázni az egyre fokozódó versenyben. A szervezetek **versenyképessége a túlélés alapfeltétele**. A vezetők számára is kihívást jelent a változások gyorsulása, mivel a technológiai orientáció napjainkban már nem elégséges versenyelőny. Vajon milyen kihívásokat hoz ez az új helyzet a HR menedzsment számára?

Kulcsszavak:

válság, humán erőforrás stratégia, túlélés

Summary:

The actors in the domestic small and medium companies sector try to tackle the effects of the significantly changed economic environment **by adapting to the new conditions**. In my opinion there is an increasing proportion of small and medium-sized companies which realize that underestimating the role of the human factor is a huge mistake, when in their efforts they prioritize rationalizing costs and gaining long-term competitive advantages in the market. If the challenges are ignored and measures taken accordingly, only a few domestic companies will be able to compete for high-volume orders. In the ever-increasing competition, **competitiveness** of the organization **is the basic condition for their survival**. What kind of challenges does this new situation bring for HR management?

Keywords:

crisis, human resources strategy, survival

1. Bevezetés

A vállalatok humánstratégiája a korábbi évtizedekhez képest számottevően átalakult. Az elmúlt húsz évben mélyreható változások mentek végbe, mely eredményeképpen a vállalkozásoknak lépést kellett tartaniuk a változásokkal ahhoz, hogy életben maradjanak. A gyorsan változó gazdasági környezet és a gazdasági válság begyűrűzése a gazdasági élet szereplőitől folyamatos alkalmazkodást és radikális változtatásokat kívánt. Szinte lehetetlen olyan HR tevékenységet találni, amely ne változna folyamatosan. A **válság** pedig az **igazság** egyik legfontosabb **pillanata**: létszámot kell csökkenteni, embereket elbocsátani, jövedelmeket lefaragni, korábbi ígéreteket visszavonni, mely rendkívül nehéz feladat. Azonban sokat elárul egy vállalatról, hogyan választja meg a költségracionalizálás által szükségesnek vélt lépéseket. A gazdasági válság gyorsítja a HR szervezeteken belüli átalakulásokat. A változás része a különböző készségek, képességek elsajátítása, az új tehetségek vonzása, a HR szervezet hatékonyabbá tétele és a HR üzleti értékét hatékonyabban mérő eszközök kidolgozása egyaránt. A hazai kis- és középvállalatok hatékony működésének és hosszú távú fennmaradásának elengedhetetlen feltétele, hogy rendelkezzenek megfelelő, jól átgondolt humánstratégiával, mely megvalósításához nélkülözhetetlenek a szükséges strukturális változások, újszerű gondolkodásmód. Nemcsak a költséghatékonyság és a technológiai orientáció az elérendő cél. Az amerikai jelzáloghitel-piacon kialakult válságból elinduló, ma már egyértelműen globálisnak is tekinthető pénzügyi válság a magyar

---

¹ Horváth Bianka, egyetemi tanársegéd, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Vállalkozásmenedzsment Intézet, horvath.bianka@kgk.uni-obuda.hu

munkaerőpiacon is erőteljesen érezteti hatását. A bizonytalan pénzügyi helyzet széleskörű gazdasági hatásai sokrétűek lehetnek, ezért szervezeti szinten is érdemes megfontolni az események munkapiaci és stratégiai következményeit. Vajon milyen kihívásokat hoz ez az új helyzet a HR menedzsment számára?

2. Az emberi erőforrás gazdálkodás szerepe a kis- és középvállalatok működésében

Magyarországon a működő vállalkozások legnagyobb hányada **kis- és középvállalkozás**. A kis- és középvállalati szektorban dolgozik az összes foglalkoztatott közel háromnegyede, így kellően érzékelhető ezen vállalati csoport gazdasági súlya. A társadalom széles rétegeinek megélhetése, jóléte függ a szektorba tartozó vállalkozások fennmaradásától és teljesítményétől.

Rendkívül **dinamikus környezetben** működnek a vállalkozások, melynek kihívásai azok a **változások**, melyekre nem lehet előre felkészülni, gyors reagálás szükséges. A hazai kis- és középvállalatok versenyképességét a megváltozott piaci viszonyok és kihívások következtében nagy arányban befolyásolja az **emberi tényező**, mivel nem valósulhatnak meg a vállalat teljesítménycéljai jól képzett és egyben kellően motivált munkaerő nélkül. A megfelelő **stratégiai gondolkodás** során elengedhetetlen fontosságú, hogy a vállalat küldetése, filozófiája minden hierarchiai szinten kellő mértékben tudatosuljon a munkavállalókban. A vállalat költséghatékonysági, méretgazdaságossági, kapacitáskihasználási és jövedelmezőségi sikerei elérésének nélkülözhetetlen összetevője az emberi tényező. A vállalatok az emberi tényező értékét és jelentőségét felismerve magasabb szintű követelményeket is támasztanak a munkatársakkal szemben. Általános **elvárás** napjainkban, hogy a munkavállaló kellően felkészült, kreatív, terhelhető, alkalmazkodó, érdeklődő, motivált, és rugalmas legyen. Ezzel párhuzamosan a munkavállalók elvárásai is változtak a munkahelyükkel szemben, hiszen a fejlődést, előrelépési lehetőségeket, folyamatos tanulást és képzést valamint az önmegvalósítást rendkívül fontosnak tartják.

Napjainkban a vállalatok legfontosabb értéke, valamint számukra az egyetlen tartós versenyelőnyt biztosító forrás **az ember**. Minden lemásolható – termékek, szolgáltatások, infrastruktúra – kivéve az emberek. A **humán erőforrás stratégia** a vállalat egyik legmeghatározóbb stratégiájává vált, így a vállalat versenyképességének a humánstratégia meghatározó és egyben nélkülözhetetlen összetevője lett. Hazánkban ezen funkcionális stratégia jelentőségét azonban még sok vállalat nem ismerte fel. A legtöbb kis- és középvállalat azt az elvet követi, mely szerint a siker kulcstényezője elsősorban a költséghatékonyság, kapacitáskihasználás, valamint az elfogadható, esetleg akár kiváló pénzügyi mutatók. A hosszú távú és stratégiai szemléletű gondolkodás hiányzik a legtöbb kis- és középvállalati szektorban működő vállalkozás vezetőjének elvei közül.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a legtöbb vállalat még a **HR** kifejezéssel kapcsolatban sem alkot egységes képet a kifejezés értelmezését illetően. Számos vállalkozásnál nincs a szakterületnek önálló képviselője. A hazai kis- és középvállalatok többsége nem rendelkezik a működésük során megfelelően alkalmazható és jól átgondolt humánstratégiával.

3. Ki az EEM terület felelőse?

Az emberi erőforrás menedzsment témakörébe számos tevékenység tartozik, melyek megfelelő tervezése, bevezetése és elemzése szükséges ahhoz, hogy a vállalati szervezetben betöltse a neki szánt funkciót.

A legtöbb vezető a szervezeten belül tevékenyen részt vesz a HR feladatok végrehajtásában. A felvételre és a fizetésekre vonatkozó döntéseket hoznak, elvárásokat támasztanak és visszajelzéseket adnak a beosztottak teljesítményére vonatkozóan, munka közben fejlesztik kollégáikat, kinevelik utódjaikat. A munkakörök kialakítása során rendkívül alaposan és körültekintően kell eljárni e **területért felelős személynek**, mivel erre épül **a munkaerő toborzása, kiválasztása, munkájának értékelése, motiválása és bérezése**.

A hazai **kisvállalatok** esetében is teljes mértékben a vezetők a felelősök ezen feladatcsoportért, nem alkalmaznak olyan szakembert, aki támogatná őket. A **középvállalatok** esetében azonban megjelenik általában már egy önálló pozíció – majd szervezeti egység – mely szerepe ezen feladatok előkészítése, rendszerekbe szervezése, támogatása és nyomon követése. Kisebb szervezeteknél (10-49 fő) először a generalista jellegű – azaz többféle HR szakmai feladatért egyidejűleg felelős – HR pozíció jelenik meg. A több száz fős vállalatok esetén már szükséges az egyes szakterületekért (javadalmazás, felvétel, képzés stb.) felelős elkülönült szakértői HR pozíció.

Az emberi erőforrás menedzsment **alapfunkciói** közé tartoznak az emberi erőforrás tervezés és auditálás, a munkakörelemzés, -tervezés és értékelés, az erőforrás-biztosítás, az emberi erőforrás fejlesztés, a teljesítményértékelés és az ösztönzésmenedzsment. Az alapfunkciók kiegészülnek a mai állandóan változó piaci viszonyoknak megfelelően a **változásmenedzsmenttel** – mely következményeként kultúraváltás figyelhető meg -, továbbá kompetencia és emocionális intelligenciával, kommunikációval. A munkaügyi kapcsolatok és az informatikai támogatás kiemelt szerepet kapnak, melyek az alapfunkciókhoz kivétel nélkül kapcsolódnak.

A kutatások alapján megállapítható, hogy **a vállalati humánstratégia egyes elemei a kisvállalkozásokban korlátozottan alkalmazhatók**. A munkaerő-szükséglet és a munkaerő-fedezet meghatározásánál a vállalkozó határoz, mely során munkatársai vagy helyettesei véleményét is figyelembe veszi. A döntésnél meghatározó, hogy a vállalkozás feladatai mekkora és milyen összetételű munkaerő-állomány alkalmazásával oldhatók meg.

4. A hazai kis- és középvállalatok és más európai országokban működő kis- és középvállalatok közötti különbségek okai

A kutatási eredmények szerint Magyarországon a kisvállalkozások helyzete több okból is eltér más európai országokétól:

- Hazánkban **sok a kényszervállalkozás**, mely munka melletti másodállásként, nyugdíj melletti jövedelem kiegészítésként vagy éppen munkaerőpiaci alkupozíció javítása céljából jött létre.
- A kis- és középvállalkozások több mint fele **rokonokat**, családtagokat von be a vállalkozásba. Ez jóllehet megkönnyítheti a célok összehangolását, döntési folyamatokat, a szervezeti kultúra kialakulását, azonban a gazdasági döntéseket legtöbbször a családi kapcsolatok határozzák meg, nem pedig a racionalitás.
- A vállalkozásokat nagy arányban a **rövid távú orientáció** jellemzi. Ritkán sikerül a kisvállalkozásnak közép vagy nagyvállalattá kinőnie magát. Óriási problémát jelent, hogy a hazai vállalkozások előtt nincs minta: sem az átörökítésre, sem arra, hogy milyen módon változhat, fejlődhet több nemzedéken keresztül egy családi vállalkozás.
- A kisvállalatok méretük és társadalmi beágyazottságuk miatt **sebezhetőek**, nagyon kiszolgáltatottak a gazdasági, jogi és társadalmi változásoknak.

5. A HR gyakorlat sajátosságai kis- és középvállalatoknál

A kisvállalati HR gyakorlat sajátosságai a következőkben foglalhatók össze:

- **Nincs külön HR szakember**, a tulajdonos vagy az ügyvezető (később esetleg más szakterületi vezető) foglalkozik az emberi erőforrás kérdésekkel, míg más területeken (pl. könyvelés) a kisvállalatok túlnyomó része szakértőt von be (részben persze a vonatkozó törvények hatására). A középvállalatok többségénél már megjelenik egy HR generalista, illetve külső szakértőt vesznek igénybe.
- **Nincsenek formalizált rendszerek**, leírt alapelvek, legtöbbször ad-hoc módon intéződnak az ügyek és kezelik a sürgetővé vált problémát, a kiválasztási és béremelési döntések általában egyszemélyi döntések. Összességében megállapítható, hogy a HR tevékenységet adminisztratív tehernek érzik a kisvállalatoknál. A középvállalatok esetében már kénytelenek felismerni és fel is ismerik általában a formalizált rendszerek fontosságát az operatív munkában egyaránt.
- A meglévő rendszerek nem illeszkednek a vállalati stratégiához, általában **nem integráltak**. A kisvállalatoknál mindenképpen újra kell gondolni és fogalmazni ennek megfelelően a vállalati stratégiát, a középvállalatoknál már méretükből és dolgozói létszámukból adódóan is elengedhetetlen fontosságú az EE célok és az EEM integráltsága a szervezeti stratégiába a hosszú távú tervek teljesülése és a versenyképesség fenntartása érdekében.
- A szervezet mérete miatt sokszor **korlátozottak a munkakör gazdagítás, meghatalmazás, szakmai fejlődés és képzések lehetőségei**, melyek kisvállalkozásokon túl néhány középvállalatra is érvényesek.
- Legtöbbször **munkaerőhiánnyal** küzd a vállalkozás, melynek oka legtöbbször az, hogy a nagyvállalatokkal nem versenyképesek bér és juttatási csomag tekintetében, valamint hiányoznak a megfelelő anyagi források (szakértelem, idő, energia) a megfelelő toborzási csatornák használatához.
- Különösen a kisvállalatokra vonatkozóan egyszerre lehet jellemző a családias hangulat, bizonytalanság, kiszolgáltatottság érzése, feszültség jelenléte.

A hazai KKV szektorban a **jól képzett munkaerő hiánya** figyelhető meg, nem megoldott az utánpótlás. Az építőipari és a kereskedelmi szektorban egyaránt érvényes ez a megállapítás, a szakmunkás és az építőmérnök utánpótlás hiánya az építőiparban óriási problémát jelent. Anglia, Írország és Oroszország kiemelkedően magas fizetéssel várja a magyar építőipari munkásokat és szakembereket. Hazánkban a **kereseti lehetőségek alacsonyabbak**. A jól képzett munkaerővel rendelkező osztrák és német építőipari vállalkozások jelentős versenyelőnyre tesznek szert Magyarországon.

A szektor versenyképességének alakulásában a jövőre nézve a szakemberképzés kérdéskörében az **átképzésnek és az inaktív munkaerő aktívvá tételének** óriási szerepe van.

6. A gazdasági válság hatásai

2008. őszén szó szerint ránk tört a gazdasági-pénzügyi válság. A gazdaság jelentős visszaesését eredményező válságot a gazdaság szereplői, a vállalkozások, a kormányzat és a munkavállalók egyaránt felkészületlenül fogadták. A helyzetet nehezítették a válságot megelőző időszakban már megjelent KKV szektort erőteljesen érintő iparági és strukturális problémák. Már a gazdasági válság kitörését megelőző években is a belföldi kereslet hiánya, a finanszírozási források szűkössége, a túlzott adminisztrációs-, adó- és járulék terhek

nehezítették a mikro-, kis- és középvállalatok mindennapi működését. Mint tudjuk, a KKV szektor szerepe gazdaságunkban kiemelkedő, hiszen ők adják **a magyar munkahelyek 65-70 százalékát**.

A gazdasági válság következtében kialakult **gazdasági visszaesés** Magyarországon 2008 ősztől folyamatosan megfigyelhető. 2009-ben a GDP 6,2%-kal, a fogyasztás 6,7%-kal, a beruházás 6,5%-kal esett, a készletek jelentős leépülése mellett a **GVI legfrissebb adatai** szerint. A felmérésből megállapítható, hogy az ipari termelés volumene 17,7%-kal esett vissza, mely meghaladja az EU 14%-os átlagát, de hasonló Németorszáéhoz. Az **építőipari termelés tavaly már negyedik éve csökkent**. Az ártermelő ágazatok GDP-termelése 14,4%-kal, a szolgáltatóké csak 2,3%-kal csökkent. A kiskereskedelemben 2009 második félévében elmélyült a recesszió.

A KKV szektorban tapasztalható **évtizedes problémák** a következőkben foglalhatók össze:

- Alacsony tőkeellátottság, krónikus alulfinanszírozottság
- Alacsony hatékonyság és termelékenység
- Gyakori a vállalozási ismeretek hiánya
- Beszállítói láncok hiánya
- Erőteljes függés a belső fogyasztástól
- Feketegazdasági kitettség

6.1. A következmények emberi erőforrás oldala – új HR stratégia szükséges

A **fókuszált stratégia** vagy a **stratégiai fókusz megváltoztatása** témérdek HR-es feladatot hoz magával: az esetleges leépítések kivitelezésétől kezdve a munkakörök újradefiniálásán át, a teljesítményértékelési és javadalmazási rendszer áthangolásáig minden szóba jöhet. A válság egy teljesen új, a megváltozott gazdasági környezethez és az ehhez kapcsolódó üzleti stratégiához illeszkedő HR stratégia kidolgozását követeli a legtöbb vállalattól. Ha a teljes stratégia átalakítása helyett csak kisebb kérdéseket tekintünk, akkor - a kiválasztás fent említett felértékelődése mellett - várhatóan a **tehetségek** és az alapvető üzleti folyamatokhoz kapcsolódó **kimagasló szakértelemmel rendelkezők megtartása** jelenti majd a **legnagyobb kihívást** a szervezetek számára. A munkaerő-kínálat bővülése ugyanis egyértelműen nem lehet, és nem is lesz azonos a különböző tapasztalattal rendelkezők körében. A **megtartás** kapcsán talán a legfontosabb **teendő a megfelelő helyzetkép kialakítása**: kik azok a kollégák, akik egyáltalán érintettek lehetnek a megtartás problémájában? Kik azok, akik belső motiváció által vezérelve "kacsintanak ki a szervezetből" és kik azok, akik szakmai potenciáljuk nyomán fejedelmek célpontjai lehetnek? A diagnózis kérdése messzire vezethet: az egyszerű elégedettségi vizsgálatoktól az egyéni pszichológiai szerződések értékeléséig, sőt akár a komplex szervezeti diagnózisokig is vihet az út. Kiemelkedő szerepet kap a karriermenedzsment a vállalkozások életében. Hosszú távon, ha a cél nemcsak a túlélés, hanem a **növekedés fenntartása**, akkor további kihívást jelent majd a tehetségek, a szakértők toborzása, valamint a vezetői utánpótlás biztosítása is.

Melyek a HR tevékenységére leginkább jellemző kockázatok?

Az Ernst & Young által 2008-ban végzett *Globális HR kockázatok: a veszélytől az értékekig* című felmérés egyik kérdése arra irányult, mely területen várható a válaszadók szerint a legnagyobb kockázati kitettség növekedés a HR működése során:

A válaszadók a Fortune magazin 1000-es listáján szereplő vállalatok voltak. Az általuk leginkább kiemelt területek a következők:

- Karrier menedzsment

- Utánpótlás tervezés
- Az előregedő munkaerő, az igazán szakképzett munkatársak hiánya szintén kiemelt helyet foglaltak el a kockázati térképen

Egy régi kihívás – nagyobb tét

Könnyen belátható, hogy a kihívásokra csak a megfelelő - szellemi és direkt anyagi - befektetésekkel lehet megfelelő választ adni. Sok szervezetben azonban a **HR még mindig az a terület, amely először szenved meg a költségcsökkentéseket, mely a válságra adható egyik legegyszerűbb reakció.** A következő időszak legnagyobb feladata talán éppen az lesz, hogy ebben a gazdasági hullámvölgyben is bebizonyítsa a terület saját - stratégiai - létjogosultságát és jelentőségének megfelelő szerepet nyerjen a szervezetek fennmaradásának biztosításában, növekedésük elősegítésében

6.2. A vállalatok humánstratégiája – a ma HR stratégiája a jövő sikere

Még a gazdaság stabilizálódása előtt meg kell vizsgálniuk a vállalatoknak, hogy **HR terveik** - amelyekbe beletartoznak a dolgozók toborzási, javadalmazási, megtartási, ösztönzési, oktatási és nyugdíjazási módjai -, **megfelelnek-e a jövőre nézve is.** A **HR stratégiák sikere vagy kudarca** dönti ugyanis el, hogy mely szervezetek válnak a következő évtized legjobb munkáltatóivá. A bérek és előléptetések befagyasztása, a toborzás visszaszorítása, az oktatási költségkeret megcsonkítása, a nyugdíjprogramokat érintő változások és a gyenge vállalati kommunikáció miatt megrendült az utóbbi időszakban számos munkáltató és munkavállaló között a bizalmi viszony. Ezzel szemben akadnak olyan cégek is, amelyek a kevesebből többet kihozva, a bizonytalan foglalkoztatási környezet ellenére is fejlesztik munkavállalóikat.

A két eltérő stratégia próbája a felfutás időszaka lesz, amikor a gazdasági válság alatt hozott HR döntések elkezdik éreztetni hosszú távú hatásukat és megmutatkoznak a jó képességű munkavállalókért folytatott **harc nyertesei és vesztesei.** A 2010-es év az átmenet éve lesz, a vállalkozások a versenyképességük javítására törekszenek és a válság utáni időszakra készülnek fel. Egyensúlyt kell kialakítani a védekező jellegű és a növekedést segítő lépések között.

6.3. A HR stratégia kihívásai

A HR szerepe kritikus az üzleti stratégia megvalósításában, ezáltal az érintett szervezet üzleti sikerességének vagy adott esetben túlélésének biztosításában. A következő **stratégiai prioritások** újraértékelése szükséges a vállalati **HR terület átalakítása** esetén:

- ***Stratégiai munkaerő-tervezés***

Az aktuális üzleti környezet bizonytalansága előtérbe állította hosszú távú üzleti stratégiák megfogalmazását a vállalatoknál. A megfogalmazott üzleti stratégiák általában különböző forgatókönyvekkel számolnak, amelyek eltérő összetételű és mértékű munkaerőigényt támasztanak, amelyek biztosítása nem egyik napról a másikra megoldható feladat, és stratégiai munkaerő-tervezési képességet igényel. **Kihívás:** a HR-nek képesnek kell lennie a különböző jövőbeli forgatókönyvek megvalósulása esetén szükséges emberi erőforrások megtervezésére és biztosítására. Erre a HR-nek akkor van esélye, ha aktívan részt vesz a stratégiai tervezési folyamatban és azt követően folyamatosan részese az üzleti stratégiát befolyásoló döntéseknek, így időben hozzájut a szükséges információkhoz, és azokat feldolgozva folyamatosan visszacsatol a stratégia-készítési folyamatba.

- **Dolgozói elkötelezettség fenntartása és növelése**

A dolgozók elkötelezettsége erőteljesen befolyásolja a vállalat hosszú távú életképességét. Napjainkban a túléléshez gyakran minden dolgozó részéről szükséges lenne valami plusz - az "extra mile" - beadása a napi munkába. **Kihívás:** mivel a dolgozói elkötelezettséget jelentős mértékben üzleti döntések befolyásolják (legyen szó akár elbocsátásról, fizetéscsökkentésről vagy a teljesítményértékelés elveinek módosításáról) a HR szerepe elsődlegesen a vezetői döntések katalizálására, a döntések dolgozói elkötelezettségre gyakorolt hatásának megvilágítására és a döntések kommunikációjára korlátozódik. A siker érdekében a HR-nek véleményem szerint olyan kétirányú, nyílt és torzításmentes kommunikációs csatornákat kell felépítenie és üzemeltetnie mind a dolgozók, mind a vezetők felé, amelyekben keresztül egyrészt szondázhatók az előzetes javaslatok, másrészt a döntések kommunikációja is megvalósítható.

- **Vezetői készségek fejlesztése**

A válság miatt kiélesedett piaci küzdelemben kritikussá vált, hogy a szervezet különböző szintjein lévő vezetők rendelkezzenek a feladataik magas szintű elvégzéséhez szükséges vezetői kompetenciákkal, legyen szó akár teljesítménymenedzsmentről, problémamegoldásról, motivációról, együttműködésről vagy kommunikációról. A rendelkezésre álló fejlesztési források általános szűkössége ugyanakkor behatárolja a képzések és fejlesztési programok mennyiségét, így általános, mindenkit érintő fejlesztések helyett a **célzott fejlesztések** kerülnek előtérbe. **Kihívás:** a célzott fejlesztések sikere azon múlik, hogy a HR képes-e az üzleti stratégiát támogató legfontosabb fejlesztési prioritások meghatározására, vagyis annak kijelölésére, hogy mely vezetők milyen irányú fejlesztése szükséges elengedhetetlenül ahhoz, hogy az üzleti stratégia megvalósulhasson, hol lehet a legmagasabb megtérülésre számítani.

- **Változások menedzselése**

A válság egy dolgot világossá tett a vállalatvezetők számára. Csak **a változás állandó**. A válság számos tervezett és nem tervezett változást indukál a vállalatokon belül, amelyek lekezelése komoly próbatétel elé állított számos vezetőt, akik aztán gyakran a HR-től várják, hogy megoldásokat találjon a változás által generált problémákra, és eszközöket nyújtson a vezetőknek a továbblépéshez. **Kihívás:** napjainkban a hagyományos változáskezelési eszköztár alkalmazása már nem elég. A folyamatos, akár egymást átfedő változások miatt a HR-nek inkább egy olyan keretrendszer biztosítására kell törekednie, amelyben a változás a vállalati mindennapok részévé válik, és nem egyedi kihívásként tekintenek rá. Ehhez szükség lehet a vállalati kultúra finomhangolására, a vezetői és dolgozói gondolkodásmód és szemléletmód fejlesztésére, és a belső kommunikációs csatornák átalakítására is.

A kihívások kezelése érdekében a HR vezetőknek és a szervezetüknek is változniuk, alkalmazkodniuk kell a válság támasztotta új feltételrendszerhez.

6.4. Vállalati gyakorlati tapasztalatok

Hogyan kezeli a HR a kiemelt kockázatokat?

Karrier menedzsment, utánpótlás tervezés

Érdeemes elgondolkodnunk rajta, hogy miért szerepel ez a két terület a leginkább kockázatosnak számító HR tevékenységek között, miként kapcsolható a jelen helyzethez, milyen megoldást érdemes megfontolni ezzel kapcsolatosan?

A hazai benchmark felmérésből kitűnik, hogy a válaszadó cégek nagy része a munkakör-értékelési rendszert leginkább a bér és jutalmazás menedzseléséhez veszi igénybe. Az úgynevezett „soft HR” tevékenységek (a címben szereplők is) meglehetősen a háttérben maradnak.

Az Ernst & Young 26 EU-tagország kormányzatának összesen több mint 300 vezetőjére kiterjedő felmérése szerint a HR funkció kiemelt szerepet játszik a stratégiai elérésében, melyet az 1. ábra kiválóan szemléltet:

1. táblázat:
A négy legfontosabb stratégiai cél

Stratégiai cél	A válaszokban megadott prioritások megoszlása			
	1. prioritás	2. prioritás	3. prioritás	4. prioritás
Változásvezetés	47 %	22 %	16 %	15 %
Költségoptimalizálás	15 %	24 %	26 %	26 %
Iparági kapcsolatok	13 %	27 %	31 %	26 %
Értékek átadása	25 %	27 %	27 %	33 %
Összesen	100 %	100 %	100 %	100 %

Forrás: Ernst and Young, 2009

Hogyan tud a HR felkészülni az új változásokra? Mi lesz, ha véget ér a válság?

Munkakör-értékelési rendszer

- **66% maga vezette be** (külső tanácsadó bevonása nélkül, általában 3-12 hónap alatt)
- **45% leginkább a bérek és juttatások kialakításakor használja**
- **42% a bevezetés óta nem frissítette, módosította**

A **szakképzett munkaerő megtartása** az egyik legfontosabb feladata a szervezetnek, amire a szervezetnek, benne a HR-nek fel kell készülnie. **Hogyan?**

A szakképzett munkaerő megtartása összetett feladat. Az Ernst and Young felmérésben kérdőívet kitöltött vállalatok közel kétharmada végez **teljesítményértékelést**, a munkatársak és a vezetők értékelésére. A leggyakrabban alkalmazott módszer a **vezető és beosztott közötti megbeszélés**. A szakkönyvek és a legjobb gyakorlat alapján javasolt 360°-os értékelést általánosan a válaszadók 8,2 %-os arányban alkalmazzák.

7. A kilábalás jelei

2009 végén a magyar gazdaság és a hazai KKV-szektor átlendült a mélypontra.

Pozitívumok:

A Figyelő, az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet (GVI) és a Volksbank Zrt. öt éve tartó közös kutatássorozatának legutóbb elvégzett vizsgálata szerint a cégvezetők egyre **derülátóbbak**. 2009 utolsó negyedében az összes konjunktúramutató javult, maga a KKV Konjunktúraindex most először érte el a válság előtti értéket. Jóllehet, a pozitív kilátások főleg a nagyobb cégeket, az exportőröket és a külföldi tulajdonú társaságokat jellemzik, a várakozások meglepően egységesek, a bizonytalansági index alacsony.

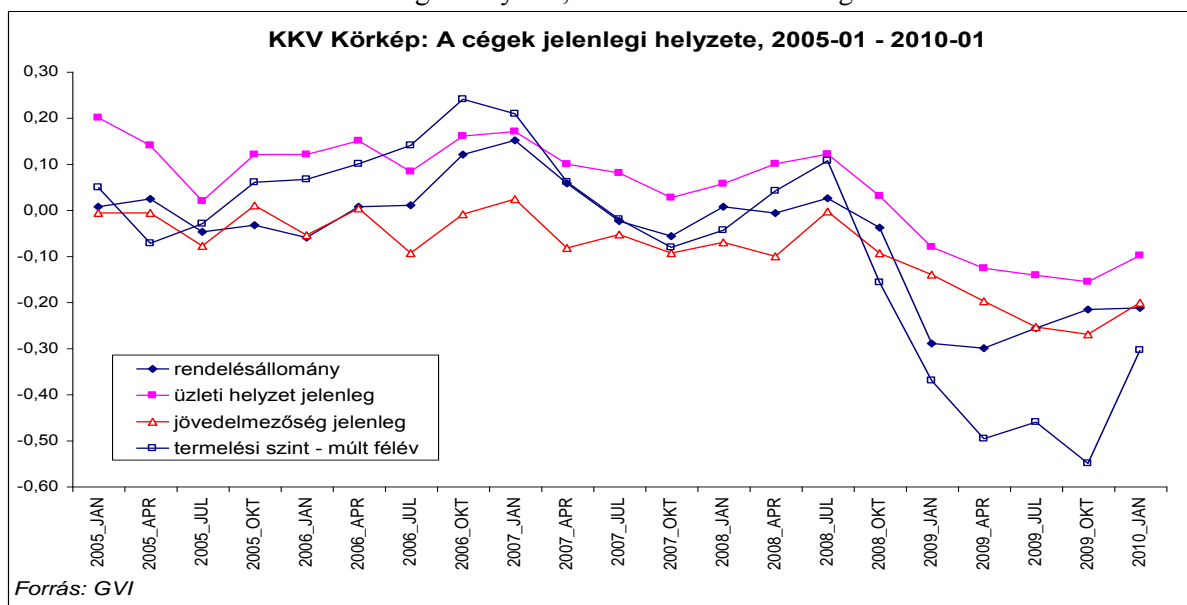
Negatívumok:

A kapacitáskihasználtság ugyanakkor továbbra is alacsony, hasonlóan a KKV-k rendelésállománya is. Az építőipari vállalkozások eddig is rendkívül hátrányos helyzete tovább romlott.

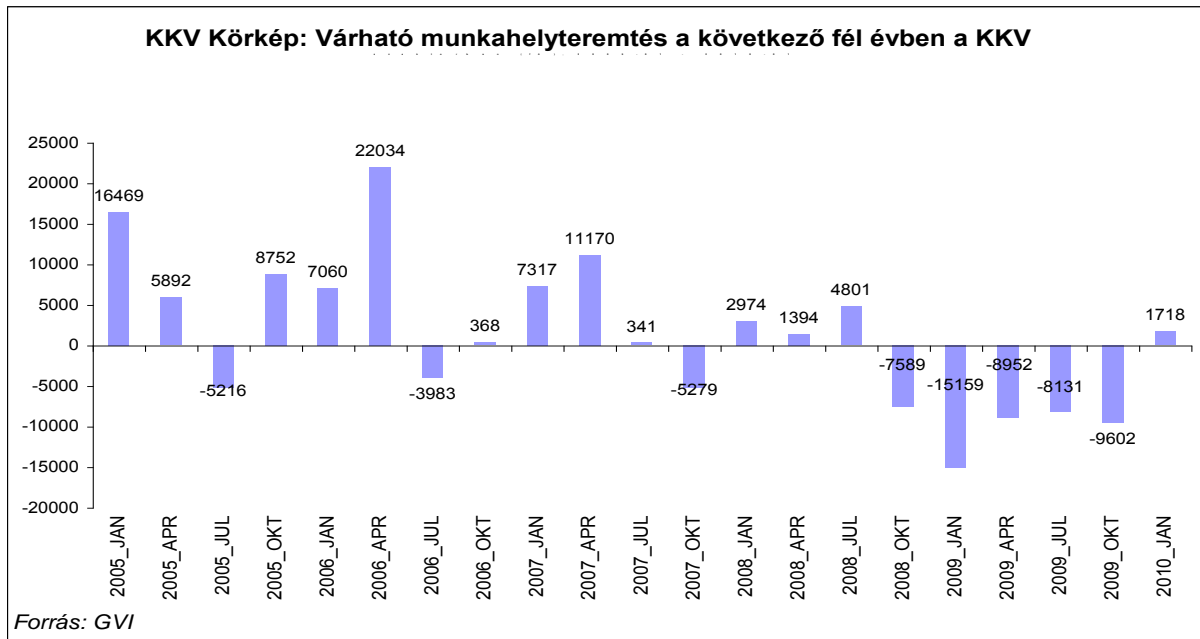
A felmérés eredményeit általánosítva a KKV-szektorban a következő félévben **munkaerő-felvételre lehet számítani**. Áremelésre nem mernek készülni, inkább némi csökkentéssel kalkulálnak. Béremelés se igen várható a KKV-szférában – átlagosan 1,6 százalékos béremelést irányoznak elő (előző év: 1,9%). A *gazdasági válság hatása szűnni látszik* – a cégvezetőknek már csak erős negyede nyilatkozott úgy, hogy a krízis jelentősen befolyásolja a vállalkozás helyzetét a következő fél évben, (negyedévvél korábban 44 százalékuk). Leginkább az építőiparban és a kereskedelemben számítanak még mindig negatív töltésű eseményekre, a nagyobb vállalkozások kevésbé érzik a krízis utóhatásait.

1. ábra:
A cégek helyzete, 2005-01-től 2010-01-ig

Forrás: GVI, 2010.

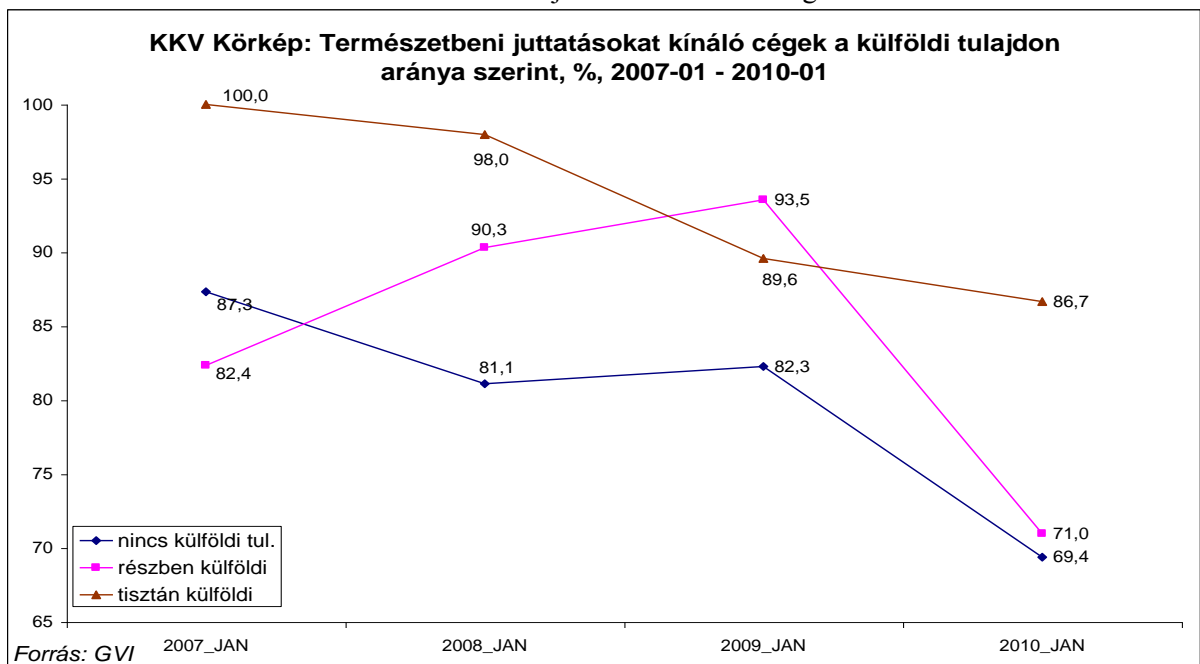
2. ábra:
2010-ben várható munkahelyteremtés

Forrás: GVI, 2010.

A **bruttó bérek** emelkedése csupán **2%** körül volt az elmúlt egy évben, szemben **az 5% feletti inflációval**, 2010-ben pedig **1,5 %** körüli **bruttó béremelkedést** várnak. A tisztán magyar tulajdonú cégeknél **13 százalékponttal csökkent** a dolgozóiknak **természetbeni juttatásokat biztosító cégek** aránya, a tisztán külföldi cégeknél a csökkenés csak 3 %pont volt, a vegyes tulajdonúak esetében pedig 22 %pont.

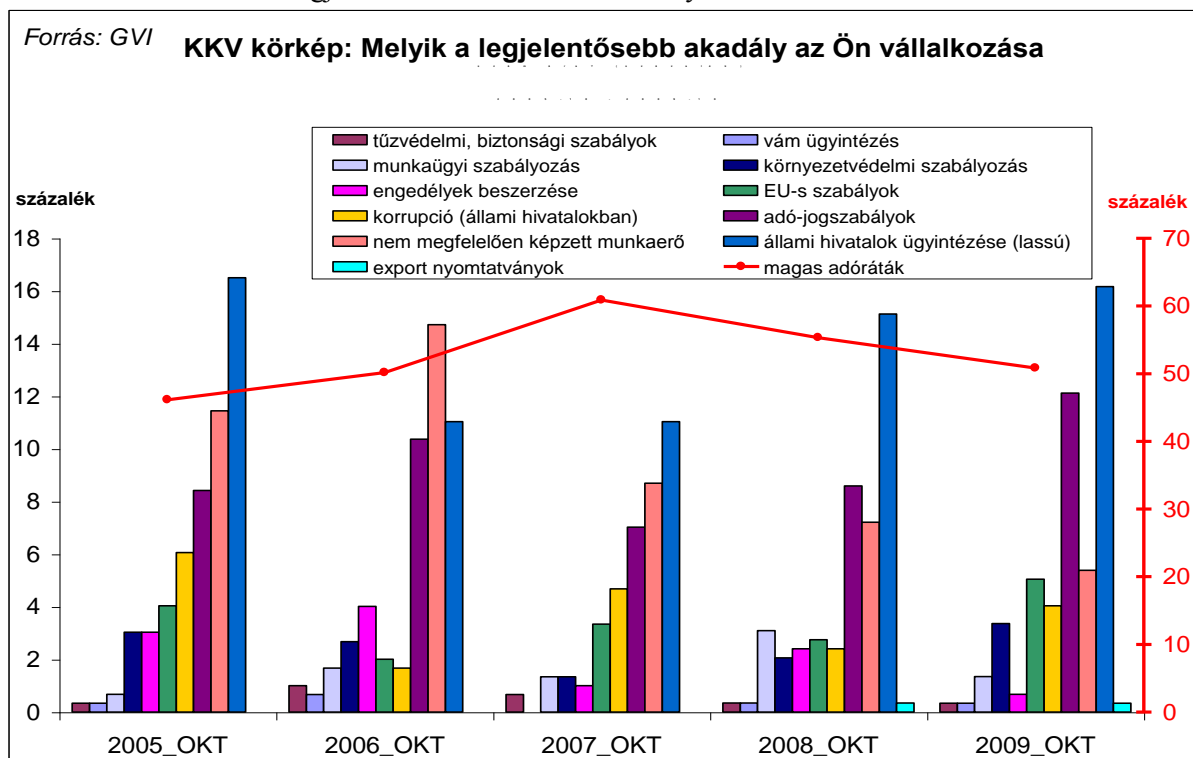
3. ábra:
Természetbeni juttatásokat kínáló cégek

Forrás: GVI, 2010.

4. ábra:

A legjelentősebbnek érzékelt akadályok az elmúlt öt évben

Forrás: GVI, 2010.

Megjegyzés: az ábra bal oldali tengelye az oszlopdiaagramokra vonatkozik, a jobb oldali tengely pedig a vonaldiagrammal jelölt magas adórátaakra.

Össességében a következő **intézkedéseket** alkalmazzák a vállalatvezetők a gazdasági válság kezelése kapcsán:

- Alapvető üzleti folyamatok felülvizsgálata
- Költségcsökkentés
- Likviditáskezelés
- Szerződések felülvizsgálata
- Piacok újraértékelése
- Létszámleépítés

Megállapítható, hogy a leggyakrabban **alkalmazott megoldás a létszámcsökkentés.**

8. Következtetések, javaslatok

Véleményem szerint a hazai kis- és középvállalatok egyre nagyobb hányada felismeri, hogy óriási hibát követ el, mikor alulértékeli a humán tényező szerepét, amellyel, hogy elsődlegesen a költségracionalizálásra és hosszú távú versenyelőny megszerzésére törekszik a piacon. A hazai kis- és középvállalati szektor szereplői az **új feltételekhez való alkalmazkodással** igyekeznek feldolgozni a jelentősen változó gazdasági környezet hatásait. Az EU nyújtotta előnyökkel akkor lehet élni, ha azokat felismerjük és kihasználjuk, a fenyegetések pedig akkor válnak hátrányokká, ha nem teszünk azok elkerülése érdekében. Megállapítható, hogy a hazai kis- és középvállalkozások jelentős része nem készült fel időben a negatív hatások elhárítására. Empirikus kutatások igazolják a probléma súlyosságát, strukturális átalakulásra és változásra is szükség lenne. Hazánkban a kis- és középvállalati szektor **versenyképes átalakulása még folyamatban van.**

Az igazi kihívást véleményem szerint a strukturális és humán erőforrás területeket érintő változások jelentik. Amennyiben erre nem kerül sor, a nagyobb volumenű feladatokat csak kevés hazai cég lesz képes megpályázni az egyre fokozódó versenyben. A szervezetek **versenyképessége a túlélés alapfeltétele**. Folyamatosan nő a **munkahelyek minőségével** szembeni elvárás a munkavállalók részéről, az élethosszig tartó tanulás természetessé válik, elterjednek a rugalmas munkaszervezetek. A vezetők számára is kihívást jelent a változások gyorsulása, mivel a technológiai orientáció napjainkban már nem elégséges versenyelőny. Számos vezető a kis- és középvállalkozások köréből még mindig **egyéni értékrendje alapján** hozza meg a döntéseket a munkavállalókkal, a vállalkozás jövőjével kapcsolatban.

A gazdasági válság következtében kialakult munkahelyi légkörben megnövekedett a **kommunikációs igény** a munkatársak részéről, melyet HR-nek kezelni kell. Folyamatosan nyomon kell követni az átszervezéseket és az újraszervezéseket. Mely hatékony megvalósításához elengedhetetlen a **változás kezelés módszertanának** ismerete.

Változáskezelési kompetencia:

A **HR vezetők** nehéz helyzetben vannak az átszervezések során, mivel **helyzetük kettős**. Egyrészt meg kell felelniük a vezetés elvárásainak, másrészt figyelembe kell venni az egyén helyzetét. A HR csapaton belül **új készségek** megszerzésére van szükség: **a változás irányítására és projektmenedzsment gondolkodásmódra**.

A magyar gazdaság nemzetközi versenyképességének alakulásában az emberi tényező két szempontból játszott fontos szerepet: **képzett, könnyen betanítható, illetve átképezhető, s olcsó**. A külföldi és a hazai tulajdonban lévő vállalatok humánstratégiája között **nagy különbség** mutatkozik. A hazai kis- és középvállalatok versenyképességük növelése érdekében egyre nagyobb hangsúlyt kénytelenek fektetni a humán erőforrásokra, de az ebbe való **beruházások megtérüléséről nincsenek meggyőződve**. A beruházások igen **költségesek**, forrásokkal a kis- és középvállalatok csak igen korlátozottan rendelkeznek, így szűk a foglalkoztatottaknak azon köre, amelyet a humán beruházások érintenek, mely **korlátozza a kis- és középvállalatok versenyképességét**, és a foglalkoztatottakat felszívó szerepét. Ezen vállalati kör a humán erőforrások fejlesztésében csak a munkaerőpiacra hagyatkozhat, az egyetemekkel, iskolákkal gyengék a kapcsolataik. Ennek az is oka lehet, hogy a **menedzsment nem tulajdonít** ennek nagy jelentőséget.

A kutatások alapján megállapítható, hogy az a feltételezés, mely szerint a magyar tulajdonú vállalkozások **átveszik, megtanulják** a külföldi vállalatok által alkalmazott gyakorlatot, **nem teljesült**. A megkérdezett vállalkozások többsége **nem tudta megfogalmazni a konkrét humán erőforrás fejlesztési célokat, formákat**. Elsődlegesen a fiatal korosztály arányának növelését, bizonyos munkakörök betöltését (marketing szakember) jelölték meg, jóllehet ezek nem igényelnek különösebb beruházást.

A külföldi vállalatoknál a béren kívüli juttatások rendszere sokkal színesebb, szélesebb, a magyar vállalkozásokhoz képest. A fix bér és fix béremelés kevésbé ösztönző hatású, mint a mozgóbér, mely teljesítménytől függő ösztönzést jelent.

A magyar tulajdonú kis- és középvállalkozások és környezetük között **nincsenek megfelelő kapcsolatok, gyenge az információcsere** a vállalati szférán belül, mely **nehezíti a humán erőforrások megszerzését és karbantartását**. A vállalkozások gyakorlatában nem kap elegendő prioritást a külső szakértők bevonása, valamint a hazai és nemzetközi tanácsadó cégek szolgáltatásainak igénybevétele. Célszerű és fontos lenne, ha állami kezdeményezéssel lehetőség nyílna a fejlett technikákkal rendelkező külföldi tulajdonú vállalatok humánpolitikai

módszereit megismerni, a vállalkozások vezetőinek rendszeres továbbképzésben kellene részesülni. Lényeges lenne az EU szabályozások ezen területre vonatkozó részét megismerni (munkahelyek, munkakörülmények). Az EU csatlakozással kapcsolatos alkalmazkodási feladatok teljesítése rendkívül idő- és pénzigényes. A hazai kis- és középvállalatok egy része elindult a helyes úton, azonban rendkívül nehéz a megvalósítás. **A vállalkozások hatékony és rugalmasan kialakított humánstratégiája a hosszú távú versenyképesség nélkülözhetetlen összetevőjévé vált.** Azt ma már senki nem vitatja, hogy a HR osztály létfontosságú része minden szervezetnek, az azonban még 2010-ben sem tisztázott, pontosan milyen csatornákon keresztül tud a HR leginkább hatást gyakorolni az eredményekre. Legtöbbször az sem egyértelmű, hogy a szervezeti kultúra, elkötelezettség építése, vezetés témakörében mi a HR, és mi a vezetők feladata pontosan.

Bár a vezetők szerint a HR-nek mind a szükséges tudás, mind a megfelelő erőforrások a rendelkezésére állnak feladataik elvégzéséhez, ezt elsősorban a HR rendszerek operatív működtetésére fordítják. A kutatás egyik legizgalmasabb eredménye, hogy a vezetők többet, illetve mást szeretnének. Egyértelműen elégedettek a HR munkájával, ugyanakkor elégedetlenek azzal, hogy a HR csak operatívan reagál. Elvárnák, hogy ismerje meg jobban az egyes üzleti területeket, személyes kapcsolatot alakítson ki a vezetőkkel, támogassa őket nehéz helyzetek, konfliktusok kezelésében, és legyenek előremutató javaslatai egyes személyek és szervezeti egységek fejlesztésével kapcsolatban.

A kutatás egyik legfontosabb üzenete, hogy **hogyan tudja a HR ezt az elvárást kihasználni, tovább építeni kapcsolatát a vezetőkkel, valódi partnerré válni, hogyan tud kimozdulni abból az állapotból, ahol a vezetők egy része a HR-t még mindig egyfajta kiszolgáló személyzetnek, adminisztrátornak és lélekápoló osztagnak tekinti. A felkészült HR szakemberek ugyanis valójában olyan belső tanácsadók, akik a vezetéssel együttműködve üzletileg is eredményesebbé, hatékonyabbá tehetik a vállalatot.**

Irodalomjegyzék

Könyv:

- Chikán Attila, Czakó Erzsébet (2009): Versenyben a világgal, Akadémiai Kiadó
Institute for Management Development (2009): World Competitiveness Yearbook, Lausanne, IMD
Michael E. Porter (2006): Versenystratégia, Akadémiai Kiadó
Dinya László (2005): Szervezetek sikere és válsága, Akadémiai Kiadó
Szentes Tamás (2005): Fejlődés, versenyképesség, globalizáció, Akadémiai Kiadó
European Council: Presidency conclusions
Papp G. (2009): KKV körkép, GVI
Hans Vontobel (2007): Az ember, mint mérték, Calligram Kiadó
R. Gandossy-E. Tucker-N. Verma (2007): Gazdálkodj okosan - a tehetséggel, HVG Kiadói Zrt.
Bokor A.-Szóts-Kováts K.-Csillag S.-Bácsi K.-Szilas R. (2007): Emberi Erőforrás Menedzsment, Aula Kiadó
M. Efron-R. Gandossy-M. Goldsmith (2007): HR a 21. században, HVG Kiadói Zrt.
Rechnitzer J-Smahó M. (2005): A humán erőforrások regionális sajátosságai az átmenetben, MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest

Bakacsi Gy.-Bokor A.-Császár Cs.-Gelei A.-Kovács K.-Takács S. (2006): Stratégiai emberi erőforrás menedzsment, Akadémiai Kiadó

Folyóirat cikk:

OD Partner Kft (2010): HR Tükör kutatás

Dr. Bógel György (2009): Válság: az igazság pillanata a humánpolitikai munkában, CEU Business School

Kutatás, felmérés:

Szirmai P.(2002): Kisvállalkozások fejlődési szakaszai, a szakaszváltások konfliktusai, Kutatás, BKÁE

Nagy István Ottó (2009): Mi lesz, ha véget ér a válság?,Ernst and Young

Internetes hivatkozás:

www.asz.hu

KSH (2010): Építőipari adatok www.ksh.hu

www.gki.hu

OECD: Economic outlook, <http://europa.eu.int>